

på den skadade runstenen U 211. Enstaka medeltida belägg finnas från Uppland, Södermanland, Västmanland, Hälsingland och Ångermanland. Namnet, som förefaller att ha varit okänt utanför Sverige, är ur kulturhistorisk synpunkt av intresse; det är identiskt med ett appellativ *spiallbuði* 'buddbärare'; jfr forneng. *spellboda*, 'messenger, ambassador, prophet, public speaker'. Namnet har alltså ursprungligen använts som tillnamn och i likhet med många andra sådana övergått till att brukas som personnamn. Förleden i namnet är ordet isl. *spiall*, n. (got. *spill*, forneng. *spell*, fornhögt. *spell*). I isländskan betyder ordet 'berättelse, nyheter, samtal' osv.; jfr *guðspiall*, 'evangelium'. (Ett mansnamn *Spialle*, *Spiälle*, *Spiälde* är i medeltida källor belagt från Norrland och Nyland. Detta namn är identiskt med appellativet isl. *spialli*, m. 'samtalsvän, umgängesvän'.)

Spiallbuða på Vs 5 är sannolikt genitiv av namnet. Det närmast följande ordet kan icke tolkas. Celsius' läsning av det tydligen redan vid hans undersökning nästan utplånade inskriftspartiet erbjuder en mycket osäker grund för spekulationer över vad där kan ha stått. Sammanhanget gör det emellertid frestande att gissa, att satsen har innehållit en upplysning av ungefär följande slag: »Han dog i Spjallbodes härskara»; jfr uttryck som **etapis** × **i** × **ikuars** × **hilfniki** × *ændaðis i Ingvars hælfningi* »dog i Ingvars härskara», **i** × **ikuars** × **lip** i *Ingvars lið* »i Ingvars här» osv. Spjallbode skulle i så fall ha varit ledare för ett vikingatåg i västerled.

Lyckligtvis är det avsnitt av inskriften fullt säkert, som omtalar, att den döde hade farit till England. Vs 5 är alltså, i likhet med Vs 9 och Vs 18, rest till minnet av en englandsfarare. På Vs 18 återfinns samma formulering som på Vs 5: **uas farin · til eklans**; på Vs 9 lyder den ifrågavarande satsen: **han uarp** × **typr** × **a eklati** ×.

Av Västmanlands fåtaliga runstenar äro sålunda tre resta efter män, som ha varit västerut och två (Vs 1 och 19) efter män, som ha omkommit på österfärder. Därtill kommer, att Vs 22 och 27 omtala män, vilka ha omkommit under utlandsfärd utan att resornas riktning eller mål anges.

Vs 5 har utan tvivel ursprungligen varit en ståtlig runsten. Ristningen har bestått av en enkel drakslinga, löpande längs stenens kanter, nedtill sammanhållen av ett iriskt koppel. Ristningen är signerad av en eljest obekant ristare med namnet *Siggi*. Detta är kortnamn av mansnamn på *Sig-* (*Sigfastr*, *Sigdiarfr*, *Sigurðr* osv.), ett namn alltså av samma typ som de i svenska runinskrifter vanliga kortnamnen *Sibbi* (av *Sigbiorn*) och *Tobbi* (av *Dorbiorn*). Namnet *Siggi* är eljest icke belagt i de svenska runinskrifterna; däremot förekommer det ofta i medeltida svenska källor.

E. Brate har förbisett ristaren *Siggi*; man finner honom icke upptagen bland de västmanländska runmästarna i arbetet *Svenska runristare* (1925).

Om man vågar döma av Celsius' teckning och av vad som nu återstår av ristningen, har *Siggi* ingalunda varit någon oövad eller konstnärligt sett obetydlig ristare. Huruvida han har ristat några andra runstenar kan numera ej avgöras.

6 och 7. Västerås, Domkyrkan.

Litteratur: L 1902, 2002. J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 145, 148; O. Grau, Beskrifning Öfver Västmanland (1754), s. 78 not c (nytrycken 1904, s. 59 not c; bihang s. xxi); J. G. Liljegren, Runlära (1832), s. 161, 172; L. G. Sohlberg, Historisk Beskrifning öfver Domkyrkan i Westerås (1834), s. 8, 39; H. Hofberg, Westmanlands Fornlemningar och Minnesmärken 1870, s. 9 (ATA; tryckt i VFÅ 1, 1874, s. 11); G. Boëthius, Studier i Västerås Domkyrkas byggnadshistoria (i: Fornvännen 1919), s. 175 f.

Avbildningar: Bläckteckning jämte kopia i Peringskiölds Monumenta 4, bl. 145, 148; bläckteckningar (i: Liljegren, Fullständig Bautil, ATA).

Vs 6 och 7 utgöras av två nu förlorade runristningar, vilka voro inhuggna i en sydportal i Västerås domkyrka. Inskrifterna fördärvades, när sydportalen avlägsnades i samband med domkyrkans »restaurering» år 1856.

I Peringskiölds *Monumenta* finner man följande uppgifter om de två runristningarnas plats: »Vti Södra Wapenhuset på hwardera sidan om dören uti Muren stå desse runska Carachterer i tegel sten inhuggne.» Vs 6 var inristad »wed ingången på vänstra handen», Vs 7 »på högra handen». — Olof Grau anger ristningarnas plats helt kort: »I stora södra dören synes en Runeristning.»

I *Runlära* (1832, s. 172) nämner Liljegren »de stycken af Runraden, som funnits å tegelstenar wid en dörr i Westerås Domkyrka». *Runurkunder* (1833) nr 1902: »Westerås Domkyrka, vid S. Dörren». Liljegren hänvisar till Grau och två osignerade teckningar i *Fullständig Baitil* (se fig. 8 och kopia nedan): »Af inskriften, ristad i teglen på båda sidor om dörren hafva blott spridda runor (och orden *gara* och *Gus.*) funnits i sednare tider tydliga, jemte runraden.» (L 2002: »Westerås, vid Domkyrkodörren i teglen.»)

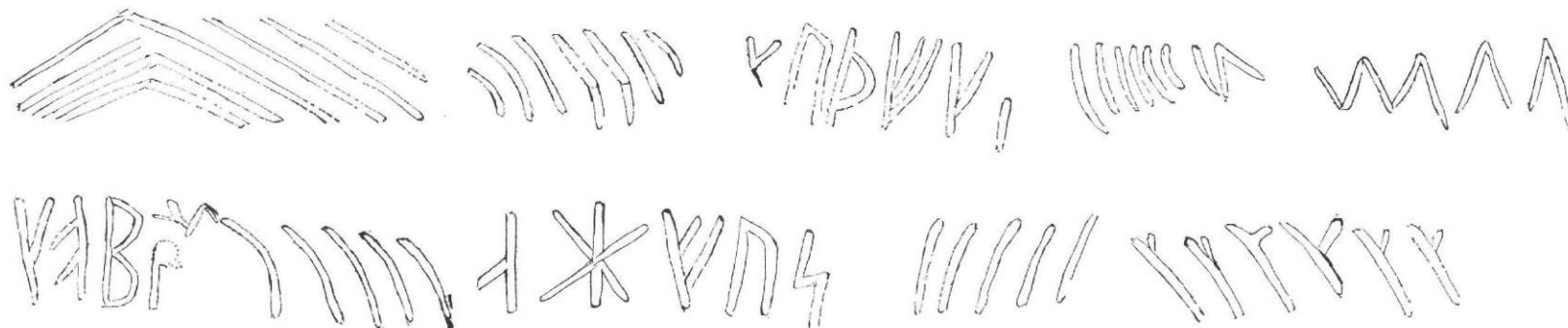
I *Historisk Beskrifning öfver Domkyrkan i Westerås* (1834) omtalar L. G. Sohlberg de båda ristningarna i samband med sin redogörelse för »Domkyrkans inandöme och inredning». Sohlberg skriver (s. 39): »Kyrkodörrarna äro till antalet 5, nemligen 2 å norra och 2:ne å södra sidan samt en å vestra gafveln... Endast vid den större dörren på södra sidan finnes ett så kalladt vapenhus, hvars hvalf förvarar lemningar af en äldre målning. I detta vapenhus finnes en Runristning i muren på ömse sidor af inre kyrkodören.»

Åren 1856–61 företogs genomgripande ombyggnadsarbeten i domkyrkan. Därvid gingo som ovan nämnts Vs 6 och 7 förlorade. Hofberg skriver år 1870: »De runristningar Liljegren omnämner ... såsom befintliga i teglen på ömse sidor om södra dörren, och af hvilka ristningar ett par enstaka ord, samt runalfabetet i vanlig ordning för icke så längesedan kunde läsas, hafva gått förlorade vid den senaste kyrkoreparationen, då denna dörr flyttades längre åt öster.»

Runinskrifterna ha huggits i kapitalfriserna till den portal, som har haft sin plats i det gamla långhusets södra vägg. G. Boëthius anser, att »portalens romanska form styrker dess 1200-tals ursprung. Den plats den hade överensstämmer ju också med de fragmentariskt bevarade nord- och sydportalernas i Strängnäs domkyrka, som där tillhöra 1200-talet.»

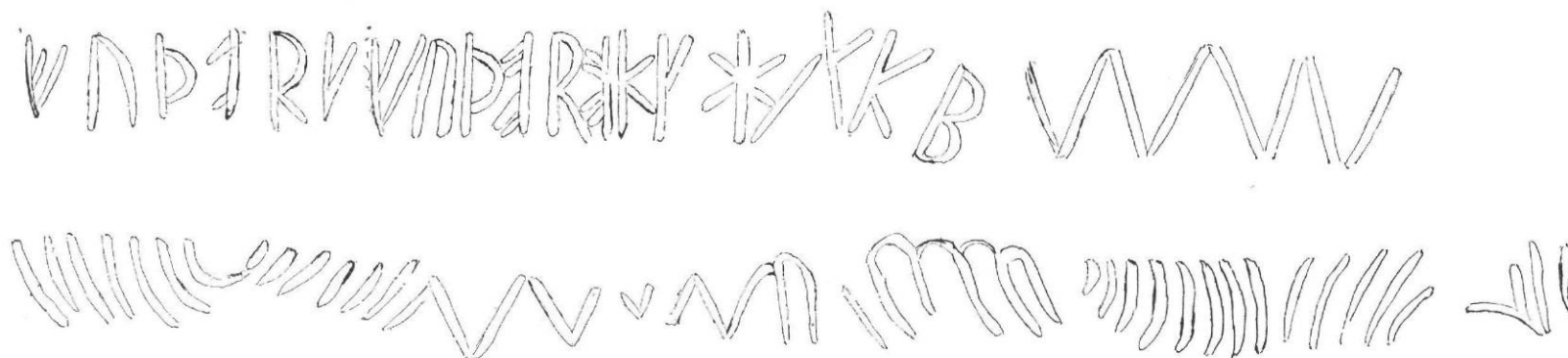
Inskrift (enligt teckning i *Fullständig Baitil*):

Vs 6:

- upfk - kob - ah fus
5 10 15

Vs 7:

fupork fuporo - k hk - b
5 10 15

